

הנחיות היועץ המשפטי לממשלה	משפט פלילי התביעה הצבאית
תאריך: ט"ו שבט התשמ"א, 20 ינואר 1981 עדכון: כ"ג תמוז התשס"ב, 3 יולי 2002 מספר הנחיה: 4.5000 (50.013)	תאונות קטלניות בצה"ל - השגה ליועץ המשפטי לממשלה על החלטת הפצ"ר לסגור תיק חקירה

תאונות קטלניות בצה"ל

השגה ליועץ המשפטי לממשלה על החלטת הפרקליט הצבאי הראשי לסגור תיק חקירה

להלן הנוהל לטיפול בתאונות קטלניות, עליו המליצה ועדת החוץ והבטחון של הכנסת ביום ה' טבת התשמ"א (14.12.80):

1. החליט הפרקליט הצבאי הראשי לסגור תיק בתאונה קטלנית, יודיע על כך לאדם הקרוב ביותר לאדם שמותו נגרם לתאונה (להלן - האדם המעוניין), כן יודיע לאדם המעוניין על זכותו לעיין בחומר החקירה מלבד החומר הסודי.
2. ביקש האדם המעוניין לעיין בחומר החקירה, יועבר החומר לעיונו בתנאים שיקבע הפצ"ר ויודיעו לו על זכותו להגיש השגה ליועץ המשפטי לממשלה.
3. האדם המעוניין רשאי להשיג על החלטת הפצ"ר בפני היועץ המשפטי לממשלה תוך שישים ימים מיום שהודעה לו ההחלטה.
4. לפי פניית היועץ המשפטי לממשלה ימסור לו הפצ"ר את תיק החקירה.
5. החליט היועץ המשפטי לממשלה כי יש מקום להוסיף ולחקור בנסיבות התאונה, או כי יש מקום להעמיד אדם לדין בקשר לתאונה, יודיע לפצ"ר את החלטתו בדבר הצעדים שראוי לנקוט בהם.

סמכות היועץ המשפטי לממשלה

1. היועץ המשפטי לממשלה אינו מתערב דרך-שגרה בניהולה של מערכת התביעה הצבאית, מתוך הכרה במאפייניה וצרכיה המערכתיים הייחודיים. עם זאת, כפי שיפורט להלן, אין מדובר במערכת נפרדת ומנותקת לחלוטין ממערכת אכיפת החוק הכללית, עליה מופקד היועץ המשפטי לממשלה.
2. מעמדו של הפצ"ר במסגרת הצבא דומה במידה רבה למעמדו של היועץ המשפטי לממשלה באשר לכלל המערכת הממשלתית, ובהפעילו את סמכויותיו במסגרת הצבא, אין הוא נתון למרותן של פקודות צבאיות. הוא נבדל מיועצים משפטיים של יחידות ממשלתיות אחרות בכך שסמכויותיו קבועות בחוק (סעיף 178 לחוק השיפוט הצבאי, התשט"ו - 1955).

ואולם, עצמאות מקצועית-משפטית זו היא פנימית, כלפי רשויות הצבא. אין להסיק כי במלאו את תפקידו בהשלטת המשפט בצבא ובכלל זה באמצעות מערכת התביעה הצבאית, פועל הפצ"ר במנותק ובנפרד מהמערכת הכללית של אכיפת החוק ושמירת שלטון החוק, עליה מופקד היועץ המשפטי לממשלה.

בית-המשפט העליון התייחס לכך, בדונו בעניין אחר:

"אשר לפן העקרוני - אין באמור לעיל בכל הנוגע להפרדתה ולייחודה של מערכת השיפוט הצבאית, ואף לא בסמכויות הסטוטוריות שהוענקו לפרקליט הצבאי הראשי כמי שממונה על השלטת המשפט ואכיפת החוק בצבא, כדי לגרוע ממעמדו של היועץ המשפטי לממשלה "כגורם על" במערכת אכיפת החוק. הנחיותיו המקצועיות של היועץ המשפטי לממשלה מחייבות את כל זרועות הממשל ורשויות המדינה, והמערכת הצבאית בכלל זה..."

על-פי סמכויותיו של היועץ המשפטי לממשלה ובהתאם לנוהג החוקתי שהתגבש במדינת ישראל, קבעה ההלכה הפסוקה כי היועץ המשפטי לממשלה הוא גם הפרשן המוסמך של הדין עבור הרשות המבצעת, וחוות דעתו היא המחייבת את רשויות המדינה ומשקפת עבורן את המצב המשפטי. ראו בג"צ 4267/93, 4287, 4634 אמייתי - אזרחים למען מנהל תקין וטוהר המידות, ואח' נ' ראש הממשלה, ואח', פ"ד מז(5) 441, 473". (בג"צ 4723/96 עטייה נ' היועץ המשפטי לממשלה, ואח', פ"ד נא(3) 714, 731).

3. הנוהל המובא בהנחיה זו נועד לשמש כחוליה המקשרת בין שתי המערכות לשם הבטחת הרמוניה, משפטית ומערכתית, שבה תפקידיו וסמכויותיו של הפצ"ר מהווים חוליה אחת, אף כי בעלת חשיבות רבה, במכלול מערכת אכיפת החוק ושמירת שלטון החוק בישראל. בסוגיה של הטיפול בתאונות קטלניות, בשל הרגישות המיוחדת של הנושא, מבחינה ציבורית ומבחינת מדיניות אכיפת החוק, לא הסתפקה בזמנו ועדת החוץ ובטחון בזיקה הכללית של התביעה הצבאית למערכת האזרחית של אכיפת החוק, וביוזמתה נקבע הנוהל האמור.

4. על כן, מקום שלדעת היועץ המשפטי לממשלה, החלטה של התביעה הצבאית שלא לחקור או שלא להעמיד לדין - ובמיוחד בקשר עם אירוע חמור בו קופחו חיי אדם, מחייבת התערבותו, משום שאינה עולה בקנה אחד עם מדיניות ראויה של אכיפת החוק, רשאי הוא, ואולי אף מחויב להתערב בעניין. זאת, נוכח מעמדו המיוחד כראש מערכת התביעה הכללית והייעוץ המשפטי, וכפרשן המוסמך של הדין לרשות המבצעת על כל זרועותיה, לרבות הצבא ומערכת הבטחון.

אופן הטיפול במשרד המשפטים

1. בשל הרגישות הרבה, יש לטפל בהשגות במהירות האפשרית, תוך שימת לב לטרגדיה של המשפחות שיקריהן מתו, ובייחוד לסיבת המוות.
2. עם קבלת פניה ממשפחת החייל או מטעם בא-כוחה, יפנה היועץ המשפטי לממשלה לפצ"ר בבקשה לקבל את תיק החקירה בלווית חוות-דעתו של הפצ"ר. במקרים בהם ההשגה הועברה ישירות לפצ"ר, יעבירנה זה עם החומר האמור ליועץ המשפטי לממשלה.
3. עם קבלת התייחסות צה"ל, יועבר החומר לפרקליטות המדינה, שם ייבדק על-ידי אחד מן הפרקליטים.
4. על הפרקליט לבדוק את חומר הראיות שהיה בפני הפצ"ר, בעת מתן החלטתו. המדובר הוא בבחינת השאלה האם ההחלטה לסגור את התיק, על סמך הראיות הקיימות, מוצדקת. זאת, בדומה לבחינת ערר על החלטת המשטרה לסגור תיק.
5. חוות-הדעת של הפרקליט, תועבר באמצעות פרקליטת המדינה ליועץ המשפטי לממשלה, שיחליט בנושא. בידי היועץ המשפטי לממשלה לשקול גם השלמות בחומר, מגע עם רשויות צה"ל לשם בדיקת אפשרויות לטיפול פיקודי בעקבות ההשגה, וכמובן מפגש עם משפחות המבקשות זאת, לפי הצורך. בטרם תימסר הודעה למשפחת החייל, תועבר החלטת היועץ המשפטי לממשלה לפצ"ר.